

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Կերպարվեստ

(առարկա)

ԹԵՄԱ՝ Կերպարվեստի տեսություն և պատմություն

Կազմեց՝ Անդրեասյան Մանե Մանվելի

Ղեկավար՝ Մկրտչյան Ելենա

Կապան 2022

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն

ԳԼՈՒԽ 1. ԳԱՂԱՓԱՐ ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ և ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

1. 1 <<Կերպարվեստ>> հասկացության սահմանումը և տեսությունը

ԳԼՈՒԽ 2. ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏԻ ԴԵՐԸ ԱՎԱԳ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԵՎ ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

2. 1 ավագ նախադպրոցական և կրտսեր դպրոցական տարիքի երեխաների տեսողական գործունեության մեթոդները, միջոցները և առանձնահատկությունները գեղագիտական դաստիարակության մեջ

ԳԼՈՒԽ 3. ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԱՎԱԳ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԵՎ ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏԻ ՄԻՋՈՑՈՎ

3.1 Գեղարվեստական և ստեղծագործական կարողությունների ձևավորման սկզբնական մակարդակի բացահայտում, որոնք նպաստում են գեղագիտական դաստիարակությանը.

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Թեմայի արդիականությունը. Շատ դժվար է ձևավորել գեղագիտական իդեալներ, գեղարվեստական ճաշակ, երբ արդեն ձևավորվել է մարդու անհատականությունը: Անհատականության գեղագիտական զարգացումը սկսվում է վաղ մանկությունից: Որպեսզի մեծահասակը հոգեպես հարստանա, պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնել կրտսեր դպրոցական տարիքի երեխաների գեղագիտական դաստիարակությանը: Բ.Տ. Լիխաչովը գրում է՝ «Ավագ նախադպրոցական և կրտսեր դպրոցական տարիքը թերևս ամենավճռորոշն է գեղագիտական դաստիարակության և կյանքի նկատմամբ բարոյական գեղագիտական վերաբերմունքի ձևավորման առումով»»: Մարդու էական բարոյական և գեղագիտական որակները դրվում են մանկության վաղ շրջանում և քիչ թե շատ անփոփոխ են մնում կյանքի ընթացքում: Կերպարվեստի՝ որպես դաստիարակության միջոցի յուրահատկությունը կայանում է նրանում, որ արվեստում «Կերպարվեստն արտացոլում է մարդու հոգևոր աշխարհը, նրա զգացմունքները, ճաշակները, իդեալները»: Ուստի կարոն է կերպարվեստի ուսումնասիրությունը կրտսեր դպրոցական տարիքում, քանի որ հենց այդ տարիքում է դրվում գեղագիտական ճաշակի և գիտելիքի հիմքերը, իսկ նպատակային ուսուցման համար կարևոր է ուսուցման մեթոդների և հնարների ուսումնասիրությունը և կատարելագործելը:

Հետազոտական աշխատանքի նպատակներն են.

- ուսումնասիրել մասնագիտական գրականություն.
- հետազոտական աշխատանքների իրականացում՝ նկարչության տեխնիկայում ավագ նախադպրոցական և կրտսեր դպրոցական տարիքի երեխաների գեղարվեստական կարողությունները բացահայտելու համար.
- նկարչական նյութերով նկարչության ոլորտում գեղագիտական դաստիարակության խթանման ուղիների մշակում.

- գեղանկարչության նորարարական տեխնիկայի հաստատում, որը նպաստում է ավագ նախադպրոցական և կրտսեր դպրոցական տարիքի գեղագիտական դաստիարակությանը:

Հետազոտական աշխատանքի մեթոդներն են. դիտարկում, փորձ, ախտորոշում և թեստավորում:

Հետազոտության խնդիր է պարզել ավագ նախադպրոցական և կրտսեր դպրոցական տարիքի երեխաների գեղագիտական ճաշակի ընդհանուր զարգացվածության մակարդակը, հասկանալ արդյոք նրանք ունեն որոշակի հիմք կերպարվեստի վերաբերյալ:

Հետազոտական աշխատանքը կազմված է ներածությունից, երեք գլուխներից, որոնցից առաջին գլխում տրվում է ընդհանուր պատկերացումներ կերպարվեստի պատմության և տեսության վերաբերյալ, երկրորդ գլխում խոսել ենք ավագ նախադպրոցականի և կրտսեր դպրոցականի գեղագիտական դաստիարակության մեթոդների, ուղիների և կարևորության մասին, իսկ երրորդ գլխում փորձարարական հատվածն է: Այնուհետև հաջորդում են եզրակացությունը և օգտագործված գրականության ցանկը:

ԳԼՈՒԽ 1. ԳԱՂԱՓԱՐ ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ և ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

1. 1 <<Կերպարվեստ>> հասկացության սահմանումը և տեսությունը

<<Կերպարվեստ>> տերմինի ժամանակակից օգտագործումը ներառում է ինչպես կերպարվեստը, այնպես էլ կիրառական, դեկորատիվ արվեստն ու արհեստը, բայց դա միշտ չէ, որ այդպես է եղել: Նախքան արվեստների և արհեստների շարժումը Բրիտանիայում և մոտ 20-րդ դարի վերջին <<արվեստագետ>> տերմինը հաճախ սահմանափակվում էր կերպարվեստում աշխատող անձով, այլ ոչ թե արհեստով կամ կիրառական արվեստով: Տարբերակումը ընդգծվել է արհեստների և արվեստների շարժման արվեստագետների կողմից, ովքեր գնահատում էին ժողովրդական արվեստի ձևերը որպես բարձր ձևեր: Արվեստի դպրոցները տարբերակում էին կերպարվեստի և արհեստների միջև՝ պնդելով, որ արհեստավորը չի կարող համարվել արվեստով զբաղվող մարդ: [<https://gallerix.ru/pedia/definitions--fine-art/>]:

Նկարչությանը և, ավելի փոքր չափով, քանդակագործությանը այլ արվեստների նկատմամբ նախընտրելու աճող միտումը եղել է արևմտյան արվեստի, ինչպես նաև արևելյան Ասիայի արվեստի առանձնահատկությունը: Երկու տարածաշրջաններում էլ նկարչությունը մեծապես կախված էր նկարչի երևակայությունից և ամենից հեռու էր ձեռքի աշխատանքից, չինական գեղանկարչության մեջ «գիտական գեղանկարչության» ոճերը ամենաշատն էին գնահատվում, զոնե տեսականորեն կիրառվում էին սիրողական ջենթլմենների կողմից: Ժանրերի արևմտյան հիերարխիան արտացոլում էր նմանատիպ տեսակետներ:

Բոլոր գոյություն ունեցող արվեստի ձևերը կարելի է բաժանել երեք խմբի. մեկը ներառում է տարածական-ժամանակավոր արվեստները, որոնց գործողությունը տեղի է ունենում և ընկալվում տեսանելի տարածության մեջ և որոշակի ժամանակում՝

դրամատիկական և երաժշտական ներկայացումներ, կինո, թատերական տարբեր երթեր, կինետիկ արվեստ: Երկրորդ խումբը՝ ժամանակավոր արվեստները, ներառում են այն տեսակները, որտեղ գործողությունը զարգանում է միայն ժամանակի ընթացքում՝ երաժշտության, պոեզիայի, գեղարվեստական գրականության կատարում: Երրորդ խումբը բաղկացած է արվեստներից, որոնց ստեղծագործությունները զուրկ են զարգացումից իրական ժամանակում (ժամանակը կարող է ներկայացվել դրանցում՝ պատկերացնելով անուղղակի նշաններով): Դրանք են՝ նկարներ, քանդակներ, գծանկարներ, արվեստի արտադրանքներ (գորգեր, ծաղկամաններ, զարդեր և այլն), ճարտարապետական կառույցներ և ինտերիեր: Այս խումբը միավորում է տարածական արվեստները [<https://oformitelblok.ru/izobrazitelnoe-iskusstvo-opredelenie.html>]:

1. 2 Վերաբարվեստի պատմական զարգացումը

Վերին պալեոլիթում՝ դեռևս 30 հազար տարի առաջ կերպարվեստը բազմիցս ենթարկվել է խորը կառուցվածքային փոփոխությունների: Նախագրագետ շրջանի սկիզբը՝ կերպարվեստի պատմության ամենաերկար ցիկլը, նշանավորվում է խորհրդանշական, սխեմատիկ և սիմետիկ պատկերագրական և քանդակային պատկերների՝ նախագրագետ արվեստի ձևերի առաջացմամբ:

Ձևաբանական և ֆունկցիոնալ փոփոխությունները, որոնք կապված են պալեոլիթից դեպի մեզոլիթ, իսկ ավելի ուշ՝ նեոլիթյան մշակութային համալիրների անցման հետ, ավարտվել են էպինեոլիթում՝ գրչության զարգացման, մետաղի օգտագործման և առաջին կայուն պետական կազմավորումների առաջացման գործընթացում: Կիլկադական կուռքերի գաղափարախոսական ձևերը, ծիսական դիմակները ու արձանիկները Աֆրիկայի և Օվկիանիայի ավանդական արվեստում, Սահարայի ժայռային արվեստը, որոնք նշան են հիշեցնում, հիերոգլիֆային և պատկերագրական գրության վաղ ձևերի նախատիպն են:

Լավագույն օրինակները, որոնք ումանք կարծում են, որ 30-32 հազար տարեկան են, հայտնաբերվել են Ֆրանսիայի հարավում գտնվող Շոուվե և Լասկո քարանձավերում: Կարմիր, շագանակագույն, դեղին և սևի երանգներով պատերին և առաստաղերին հանդիպում են բիզոններ, խոշոր եղջերավոր անասուններ, ձիեր և եղջյուրներ:

Հին եգիպտական դամբարաններում կարելի է գտնել մարդկային կերպարների նկարներ: Ռամզես 2-ի տաճարում Նեֆերտարին՝ նրա թագուհին, պատկերված է Իսիսի գլխավորությամբ:

Հույներն իրենց ներդրումն են ունեցել նկարչության մեջ, սակայն նրանց աշխատանքների մեջ մասը կորել է: Մնացած լավագույն պատկերներից են Ֆայումի մումիայի խճանկարը, որը հավանաբար հիմնված էր հունական նկարի վրա: Հունական և հռոմեական արվեստը նպաստել է բյուզանդական արվեստի մ. թ. ա. 4-րդ դարում, որը սկիզբ դրեց պատկերապատման ավանդույթին:

Բացի միջնադարում վանականների կողմից արտադրված լուսավոր ձեռագրերից, հաջորդ նշանակալի ներդրումը եվրոպական արվեստում Վերածննդի իտալացի նկարիչներն էին: Ջոտտոյից 13-րդ դարում մինչև Լեոնարդո դա Վինչի և Ռաֆայել 16-րդ դարի սկիզբին, սա իտալական արվեստի ամենահարուստ շրջանն էր, քանի որ chiaroscuro տեխնիկան օգտագործվում էր եռաչափ տարածության պատրանք ստեղծելու համար:

Իտալական դպրոցը կրել է Հյուսիսային Եվրոպայի արվեստագետների ազդեցությունը: Յան վան Էյքը Բելգիայից, Պիտեր Բրեյգել Ավագը Նիդեռլանդներից և Հանս Հոլբայն Կրտսերը Գերմանիայից՝ ժամանակի ամենահաջողակ արտիստներից են: Նրանք օգտագործել են յուղման ապակեպատման տեխնոլոգիան՝ խորության և պայծառության հասնելու համար:

ԳԼՈՒԾ 2. ԿԵՐՊԱՐԿԵՍՏԻ ԴԵՐԸ ԱՎԱԳ ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԵՎ ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՄԵԶ

2. 1 ավագ նախադպրոցական և կրտսեր դպրոցական տարիքի երեխաների տեսողական գործունեության մեթոդները, միջոցները և առանձնահատկությունները գեղագիտական դաստիարակության մեջ

Դպրոցական տարիքում գեղագիտական դաստիարակության առանձնահատկություններից մեկը կապված է երեխայի ճանաչողական գործընթացների ոլորտում տեղի ունեցող փոփոխությունների հետ:

Օրինակ՝ երեխաների մոտ գեղագիտական իդեալների ձևավորումը՝ որպես նրանց աշխարհայացքի մի մաս, բարդ և երկարատև գործընթաց է: Սա նշում են վերը նշված բոլոր մանկավարժներն ու հոգեբանները: Կրթության ընթացքում փոփոխություններ են կրում կյանքի հարաբերությունները, իդեալները: Որոշակի պայմաններում, ընկերների, մեծերի, արվեստի գործերի, կյանքի ցնցումների ազդեցության տակ իդեալները կարող են հիմնարար փոփոխություններ կրել: «Երեխաների մոտ գեղագիտական իդեալների ձևավորման գործընթացի մանկավարժական էությունը, հաշվի առնելով նրանց տարիքային առանձնահատկությունները, կայանում է հասարակության, անձի, մարդկանց միջև փոխհարաբերությունների վերաբերյալ կայուն իմաստային գաղափարների ձևավորումը հենց սկզբից, վաղ մանկությունից, անելու մասին: սա բազմազան է՝ փոխելով յուրաքանչյուր փուլ նոր և հետաքրքիր ձևով», - նշում է Բ.Տ. Լիխաչովը [<https://www.djelso.ru/service/izo>]:

Ավագ նախադպրոցական տարիքի համար գեղագիտական իդեալին ծանոթանալու առաջատար ձևը մանկական գրականությունն է, անիմացիոն ֆիլմերը և կինոն: Գրքի, մուլտֆիլմի կամ կինոյի հերոսները՝ լինեն նրանք մարդիկ,

կենդանիներ, թե մարդկային հատկանիշներով օժտված ֆանտաստիկ գեղարվեստական արարածներ, բարու և չարի, ողորմության և դաժանության, արդարության և խաբեության կրողներ են: Փոքր երեխան իր հասկացողության չափով դառնում է բարության կողմնակից, համակրում է այն հերոսներին, ովքեր պայքարում են հանուն չարի արդարության[Выготский Л.С.Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк.2-е изд. М., .1967.]:

Կրտսեր դպրոցական տարիքից մոտիվացիոն ոլորտում փոփոխություններ են տեղի ունենում. ճանաչվում և տարբերվում են երեխաների արվեստի հանդեպ վերաբերմունքի դրդապատճառները, իրականության գեղեցկությունը:

Այլ երեխաներ արվեստի հետ շփվում են գուտ գեղագիտական հարաբերություններից դուրս: Աշխատանքին ռացիոնալիստորեն են մոտենում՝ գիրք կարդալու կամ ֆիլմ դիտելու խորհուրդ ստանալով՝ կարդում ու դիտում են առանց էությունը խորը հասկանալու, միայն դրա մասին ընդհանուր պատկերացում կազմելու համար: Ուսուցչի իմացությունը երեխաների արվեստի նկատմամբ վերաբերմունքի իրական դրդապատճառների մասին օգնում է կենտրոնանալ իսկապես գեղագիտական վերաբերմունքի ձևավորման վրա:

Բնության, շրջապատող մարդկանց, իրերի գեղեցկության զգացումը երեխայի մոտ ստեղծում է հատուկ հուզական և հոգեկան վիճակներ, կյանքի նկատմամբ անմիջական հետաքրքրություն է առաջացնում, սրում հետաքրքրասիրությունը, մտածողությունը, հիշողությունը: Վաղ մանկության տարիներին երեխաները ապրում են ինքնաբուխ, խորապես զգացմունքային կյանքով: Ուժեղ հուզական փորձառությունները երկար ժամանակ պահվում են հիշողության մեջ, հաճախ վերածվում են վարքի դրդապատճառների, հեշտացնում են համոզմունքների, հմտությունների և վարքի սովորությունների ձևավորման գործընթացը: Կիյաշչենկոն միանգամայն հստակ ընդգծում է, որ «աշխարհին երեխայի հուզական վերաբերմունքի մանկավարժական օգտագործումը երեխայի գիտակցության մեջ ներթափանցելու,

դրա ընդլայնման, խորացման, ամրապնդման, կառուցման ամենակարևոր ուղիներից մեկն է» [Лыкова И.А. Изобразительная деятельность в детком саду: планирование, конспекты занятий, методические рекомендации. Ранний возраст. -М.: "Карапуз-Дидактика", 2007. - 144с., 24л. Вкл.]:

Այսպիսով, ավելի մեծ կրտսեր դպրոցական տարիքը գեղագիտական դաստիարակության հատուկ տարիք է, որտեղ մանկավարժը հիմնական դերն է խաղում երեխայի կյանքում:

Ուսուցիչը պետք է իմանա երեխաների գեղագիտական դաստիարակության առանձնահատկությունները.

- Խոսելով գեղեցիկի մասին, ուսուցիչը կենտրոնանում է զգացմունքների, այլ ոչ թե բովանդակության վրա:
- ուսուցիչը գեղագիտական զգացումը կապում է զգայական զարգացման հետ, քանի որ բոլոր առարկաների գեղեցկությունը ձևի, գույնի, չափի, զծի և ձայնի միասնության մեջ է: Ուստի երեխաների զգայական դաստիարակության համար անհրաժեշտ է կազմակերպել դիդակտիկ խաղեր:
- երեխան նմանակող է, ուստի ուսուցիչը պետք է միայն դրական օրինակներ տա:

Տեսողական գործունեության ընթացքում երեխաները ձեռք են բերում շրջապատող աշխարհի երևույթներն ու առարկաները դիտարկելու ունակության հմտություններ: Երեխաները նաև սովորում են դիտարկել կերպարվեստի գործերը և վերլուծել դրանց բովանդակությունն ու արտահայտիչ միջոցները (կոմպոզիցիա, գույն և այլն), տարբերել ժանրերը:

Ժամանակակից պայմաններում նախակրթարաններում և դպրոցում առաջ են քաշվում գեղագիտական դաստիարակության հետևյալ խնդիրները [28].

- Համակարգված զարգացնել երեխաների գեղեցկության ընկալումը, գեղագիտական զգացմունքները, պատկերացումները: Դրան նպաստում են բոլոր տեսակի արվեստը, բնությունը և առօրյան, առաջացնում են անմիջական հուզական արձագանք, ուրախություն, հուզմունք, հիացմունք, ոգևորություն:
- Երեխաներին ներգրավել արվեստի բնագավառի գործունեության մեջ՝ դաստիարակելով նրանց գեղեցկության տարրեր առօրյա կյանքում, բնության մեջ և սոցիալական հարաբերություններ մտցնելու անհրաժեշտության և սովորության մեջ:
- Երեխաների գեղագիտական ճաշակի ու կարողության հիմքը ինքնուրույն գնահատել արվեստի գործերը և կյանքի երևույթները.
- Զարգացնել երեխաների գեղարվեստական և ստեղծագործական կարողությունները:

Կրտսեր դպրոցական տարիքում գեղագիտական դաստիարակության հիմնական խնդիրը իրականության նկատմամբ ստեղծագործական վերաբերմունքի ձևավորումն է: Էսթետիկ ընկալման, գեղագիտական և գեղարվեստական ունակությունների, գեղագիտական և գեղարվեստական գործունեության զարգացումը հիմնված է զգայական համակարգերի ժամանակակից զարգացման, տարբեր անալիզատորների գործունեության վրա, որոնք ապահովում են անհրաժեշտ ճշգրտություն և տարբերակման ճշգրտություն[Смирнова Е.О Генезис общения ребёнка от рождения до семи лет в исследованиях сотрудников психологического института. С.54-62.//Вопросы психологии.-2004г.-№2.-с.54-62.]:

Գեղագիտական դաստիարակության խնդիրների լուծումը սերտորեն կապված է երեխաների մոտ այնպիսի որակների ձևավորման հետ, ինչպիսիք են նախաձեռնողականությունը, որոշակի արդյունքներ կանխատեսելու, դրանց ձգտելու կարողությունը և երազելու կարողությունը:

Դիտարկենք կերպարվեստի միջոցները, որոնք նպաստում են ավելի մեծ նախադպրոցական տարիքի երեխաների գեղագիտական դաստիարակությանը: Կերպարվեստն է գեղանկարչությունը, գրաֆիկան, քանդակագործությունը:

Կերպարվեստը վերածվում է իրականության՝ որպես մարդկային աշխարհի ձևավորման աղբյուր (Վ.Ա. Ռազումնի, Մ.Ֆ. Օվսյաննիկով, Ի.Բ. Աստախով, Ն.Ա. Դմիտրիև, Մ.Ա. Կազան): Ուստի հիմքում ընկած է օբյեկտիվ աշխարհի պատկերը: Մտքերն ու զգացմունքները նրանց մեջ փոխանցվում են անուղղակիորեն. միայն աչքերի արտահայտությամբ, դեմքի արտահայտություններով, ժեստերով և մարդկանց արտաքինով կարելի է իմանալ նրանց զգացմունքների և փորձառությունների մասին:

Երեխաներին սովորեցնելով ընկալել արվեստի գործերը, մենք դրանով իսկ ավելի արտահայտիչ ենք դարձնում նրանց նկարչական գործունեությունը, թեև ակնհայտ է, որ այս գործընթացում մեծահասակ նկարչի գործունեության մեթոդների մեխանիկական փոխանցումը երեխայի գործունեության մեջ չկա:

Նախապատրաստական խմբում ուսուցիչը երեխաների մոտ ձևավորում է ավելի տարբերակված վերաբերմունք գույնի նկատմամբ՝ որպես տրամադրություն, զգացմունքներ փոխանցելու միջոց (գույնը տխուր է, տխուր, մռայլ, գույնը՝ ուրախ, ուրախ, տոնական): Գույնի այս գաղափարը տեղի է ունեցել թե առարկայի և թե սյուժեի գծագրության մեջ: Օրինակ, երեխաները կարողացան փոխանցել ուրախ տոնաձևի տոնի տրամադրությունը, եթե օգտագործեին վառ գույների գունապնակ: Յուրաքանչյուր գծագրում դուք կարող եք տեսնել հակապատկեր վառ, հագեցած գույների համադրություն, որն ընդհանուր առմամբ տոնական համ է ստեղծում:

Երբ երեխաներին ծանոթացնում ենք կերպարվեստի մեկ այլ տեսակի՝ քանդակագործությանը, որը փոխանցում է առարկաների, մարդկանց, կենդանիների եռաչափ ձևը, ամբողջ ուշադրությունը կենտրոնանում է կերպարի բնույթի վրա:

Վերլուծելով երեխաների աշխատանքը՝ պետք է նշել մի ամբողջ կտորից մոդելավորման յուրացման մեթոդները (որպես քանդակագործական մոդելավորման տեխնիկա), տարբեր նյութերից մոդելավորում (ընտրության մոտիվացիան թելադրված է պատկերի բնույթով): Գեղարվեստական ընկալումն առավել լիարժեք ձևավորվում է ավագ նախադպրոցական տարիքում, երբ երեխաները կարող են ինքնուրույն փոխանցել քանդակային կերպար, տալ գնահատականներ և արտահայտել գեղագիտական դատողություններ դրա մասին [Фатева, А.А. Рисуем без кисточки / А.А. Фатева; худож. А.А. Селиванов. - Ярославль: Академия развития, 2007. - 96 с.: ил. - (Деткий сад: день за днем. Практическое приложение).]:

Գեղարվեստական ընկալման ձևավորման մեթոդները տարբեր են. ուսուցիչը օգտագործում է գրույցներ արվեստի, քանդակների, խաղային իրավիճակների մասին, որոնցում երեխաները համեմատում են, ճանաչում պատկերներ, որոնք տարբերվում են գեղարվեստական արտահայտչականությամբ: Ուսուցիչը, երեխաներին սովորեցնելով դիտարկել կերպարվեստի տարբեր տեսակների գործեր, աստիճանաբար նրանց ծանոթացնում է գեղեցկությանը: Մյուս կողմից, սա ազդում է փոխաբերական արտահայտչականության ձևերի վրա, որոնցով երեխաները նկարչության, մոդելավորման մեջ փոխանցում են շրջապատող իրականության իրենց տպավորությունները:

Սովորելու և ստեղծագործելու փոխհարաբերություններով երեխան հնարավորություն է ստանում ինքնուրույն տիրապետել տարբեր գեղարվեստական նյութերին, փորձարկել, գտնել նկարչության, մոդելավորման և հավելվածի պատկերը փոխանցելու ուղիներ: Դա չի խանգարում երեխային յուրացնել այն մեթոդներն ու տեխնիկան, որոնք իրեն անհայտ էին (ուսուցիչը երեխաներին ուղղորդում է

փոփոխական տեխնիկայի օգտագործման հնարավորությանը): Այս մոտեցմամբ ուսուցման գործընթացը կորցնում է ուղղակի հետևելու, պարտադրելու մեթոդները: Երեխան իրավունք ունի ընտրելու, փնտրելու իր տարբերակը: Նա ցույց է տալիս իր անձնական վերաբերմունքը, թե ինչ է առաջարկում ուսուցիչը: Գեղագիտական դաստիարակության մեջ անհրաժեշտ է այնպիսի պայմանների ստեղծում, որոնց դեպքում երեխան հուզականորեն արձագանքում է ներկերին, գույներին, ձևերին, ընտրելով դրանք ըստ ցանկության:

Կերպարվեստը որպես գործունեության տեսակ միավորում է արվեստի ստեղծագործությունների գիտելիքները, արվեստի պատմության տարրերը, կերպարվեստի տեսությունը, գործնական պատկերի հմտությունների զարգացումը, կերպարվեստը և ստեղծագործական ինքնարտահայտումը:

Վիզուալ արվեստը տարեց նախադպրոցականներին ծանոթացնում է ոչ միայն կերպարվեստի խումբը կազմող նկարչությանը, գրաֆիկան և քանդակագործությանը, այլև ճարտարապետությանը և դեկորատիվ արվեստներին:

Կերպարվեստի գործունեության բովանդակությունը միաժամանակ ներառում է կերպարվեստի ստեղծագործությունների ընկալումն ու ուսումնասիրությունը, տեսողական գրագիտության զարգացումը, իրականության նկատմամբ ստեղծագործական վերաբերմունքի զարգացումը և երեխաների գեղարվեստական ստեղծագործությունը:

Կերպարվեստի դասերը զարգացնում են իրականության գեղագիտական երևույթները տեսնելու, դիտարկելու, տարբերակելու, վերլուծելու և դասակարգելու կարողությունը: Նրանք ձևավորում են գեղագիտական զգացողություն, իրականության գեղեցկությամբ և արվեստի գործերով հիանալու կարողություն: Նրանք ավագ նախադպրոցական երեխային դարձնում են նկարիչ:

ԳԼՈՒԽ 3. ՓՈՐՁԱՐԱՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԱՎԱԳ ՆԱԽԱԴՊՈՑԱԿԱՆ ԵՎ ԿՐՏՍԵՐ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔԻ ԵՐԵՒԱՆԵՐԻ ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ԿԵՐՊԱՐՎԵՍՏԻ ՄԻՋՈՑՈՎ

3.1 Գեղարվեստական և ստեղծագործական կարողությունների ձևավորման սկզբնական մակարդակի բացահայտում, որոնք նպաստում են գեղագիտական դաստիարակությանը.

Տեսողական արվեստում երեխաների կարողությունները ուսումնասիրելու, ինչպես նաև ավելի մեծ նախադպրոցական տարիքի երեխաների գեղագիտական դաստիարակությունը բարելավելու համար մշակված դասերի և վարժությունների համալիրի արդյունավետությունը բացահայտելու նպատակով, հետազոտական աշխատանք է իրականացվել Ժամանակի հիմնական դպրոցի հիման վրա:

Մեր աշխատանքի նպատակն էր ուսումնասիրել ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների գեղարվեստական և ստեղծագործական կարողությունների և գեղագիտական գիտելիքների մակարդակը: Ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաները հետաքրքրություն և ակտիվություն են ցուցաբերում գեղագիտական դաստիարակության զարգացմանն ուղղված տեսողական գործունեության նկատմամբ, բայց երբեմն և անկանոն: Այս տարիքի երեխաների տեխնիկական հմտությունները թույլ են զարգացած: Երեխաները նախընտրում են նկարել մատիտով և ներկերով:

Ինչպես արդեն նշել ենք, մենք աշխատել ենք երկու խմբի երեխաների հետ՝ ավագ նախադպրոցական և կրտսեր դպրոցական տարիքի: Նրանց տվել ենք նույն հանձնարարականները և վեր ենք լուծել հետազոտության արդյունքները:

Հետազոտական աշխատանքի ընթացքում օգտագործվել են հետևյալ մեթոդները՝ դիտարկում, փորձ, ախտորոշում և թեստավորում, գործունեության արտադրանքի վերլուծություն:

Հետազոտական աշխատանքի նպատակներն էին.

- հետազոտական աշխատանքների իրականացում՝ նկարչության տեխնիկայում ավագ նախադպրոցական և կրստեր դպրոցական տարիքի երեխաների գեղարվեստական կարողությունները բացահայտելու համար.
- նկարչական նյութերով նկարչության ոլորտում գեղագիտական դաստիարակության խթանման ուղիների մշակում.
- գեղանկարչության նորարարական տեխնիկայի հաստատում, որը նպաստում է ավագ նախադպրոցական և կրստեր դպրոցական տարիքի գեղագիտական դաստիարակությանը:

Ընտրվել են չափորոշիչներ՝ գեղարվեստական և ստեղծագործական կարողությունների զարգացման մակարդակները գնահատելու համար, որոնք նպաստում են նախադպրոցական տարիքի երեխաների գեղագիտական դաստիարակությանը կերպարվեստի միջոցով: Այս ստեղծագործության գեղարվեստական և ստեղծագործական կարողությունների ուսումնասիրության հիմնական ուղղություններն են.

- կուտակված զգայական փորձի ներգրավման և երևակայության օգնությամբ դրա փոխակերպման վրա հիմնված գեղարվեստական կերպար ստեղծելու ունակություն.
- շրջապատող աշխարհի գունային ընկալումը, արտացոլումը գունավոր պատկերների, տպավորությունների օգնությամբ.
- տարբեր տեխնիկաներ ռացիոնալ կիրառելու և գույնի օգտագործմամբ պատկերային նյութերով նկարելու ունակություն:

Կերպարվեստի միջոցով տարեց նախադպրոցական տարիքի երեխաների գեղագիտական դաստիարակությանն ուղղված կարողությունների զարգացման ախտորոշման առաջնահերթ ուղղությունը գույնի օգտագործմամբ գեղարվեստական պատկեր ստեղծելու կարողությունն էր և տարբեր նկարչական տեխնիկայի օգտագործումը:

Իրականացված հետազոտական աշխատանքը բաղկացած էր երեք փուլից.

1) պարզելը.

2) ձևավորող;

3) վերջնական.

1-ին փուլ. Հաստատող փորձ

Նպատակը. պարզել գեղարվեստական և ստեղծագործական կարողությունների մակարդակը, որն ուղղված է ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների գեղագիտական դաստիարակությանը կերպարվեստի միջոցով:

Հաստատող փորձն իրականացվել է «Նկարել նկար», «Իմ ընտանիքը», «Շրջանակներ նկարել», «Նկարել» ախտորոշիչ մեթոդներով:

«Նկար նկարիր» ախտորոշիչ տեխնիկան ուղղված է ավագ նախադպրոցական տարիքի երեխաների տեսողական և ստեղծագործական մտածողության ուսումնասիրմանը: Սարքավորումներ տեխնիկայի համար.

Ա) գունավոր թղթից պատրաստված օվալաձև կերպարանք. Ֆիգուրի գույնը կարող է լինել ցանկացած, բայց այնպիսի հագեցվածություն, որ հնարավոր է մանրամասներ նկարել ոչ միայն դրսում, այլև եզրագծի ներսում.

բ) դատարկ թերթիկ; Բ) սուսինձ Դ) գունավոր մատիտներ.

Երեխաներին տրվում են հրահանգներ. «Դուք ստացել եք գունավոր թղթից և սուսինձից պատրաստված ֆիգուր: Մտածեք ցանկացած նկարի մասին, որի մի մասն է լինելու այս գործիչը: Դա կարող է լինել ցանկացած առարկա, երևույթ կամ պատմություն: Օգտագործեք սուսինձ՝ այս նկարը դատարկ թերթիկի վրա տեղադրելու համար ցանկացած վայրում՝ ձեր մտքում պատկերված պատկերը ստանալու համար: Ավելացրեք նոր մանրամասներ և գաղափարներ ձեր նկարին, որպեսզի այն հնարավորինս հետաքրքիր և գրավիչ պատմություն դառնա: Երբ ավարտեք ձեր նկարը, վերնագիր տվեք: Դարձրեք այս անունը հնարավորինս անսովոր: Օգտագործեք այն, որպեսզի ավելի լավ պատմեք ձեր պատմությունը: Սկսեք աշխատել զծանկարի վրա՝ այն տարբերելով մյուսներից և գրել հնարավորինս բարդ և հետաքրքիր պատմություն:

«Նկար նկարիր» տեխնիկան գնահատելու չափանիշներ.

Օրիգինալություն. Արդյունքները մշակելիս օգտագործվում է 0-ից 5 միավոր սանդղակ՝ ըստ նույնական պատասխանների առաջացման հաճախականության: 5% և ավելի դեպքերում հայտնաբերված պատասխանները ստանում են 0 միավոր: Գնահատվում են նաև ակնհայտ պատասխաններ՝ «կաթիլ», «տանձ», «ձու»:

Զարգացումը գնահատելիս միավորներ են տրվում յուրաքանչյուր նշանակալի մանրամասնության (էական գաղափարի) համար, որը լրացնում է սկզբնական խթանիչ գործիչը՝ ինչպես դրա ուրվագծում, այնպես էլ դրանից դուրս:

- 0 բ. - վերացական օրինակ, կաթիլ, հավ, ձու, ծաղիկ:
- 1 բ. - բզեզ, մարդ, կրիա, դեմք, գնդակ:
- 2 բ. - քիթ, կղզի:

- 3 բ. - թզուկ, աղջիկ, նապաստակ, քար, կատու, ՉԹՕ, ամպ, այլմոլորակային, հրթիռ, երկնաքար, կենդանի, առնետ, թռչուն, ձուկ:
- 4 բ. - աչք, դինոզավր, վիշապ, բերան, ռոբոտ, ինքնաթիռ, փիղ, լիճ, մոլորակ:
- 5 Բ. - այլ նկարներ:

Մշակում. Մեկ կետ յուրաքանչյուր կարևոր մանրամասնության համար:

Անուն:

1. ընդհանուր անուն.

1-ը պարզ նկարագրություն է:

2-ը նկարագրական անուն է:

3 - համապատասխան անուն.

Նկարչական առաջադրանք, որն ուղղված է ավելի մեծ նախադարձական տարիքի երեխաների ստեղծագործության և կատարողականի ուսումնասիրությանը:

Թեմա՝ «Իմ ընտանիքը»

Առաջադրանքներ.

Սարքավորումներ՝ վրձիններով ներկեր, մատիտներ, պաստելային և յուղաներկով ներկեր, ֆլումաստերներ:

Եզրակացություններ. Ստուգման գործընթացում հատուկ ուշադրություն է դարձվում մանկական կերպարվեստի արտադրանքի վերլուծությանը, դրանց գեղարվեստական և փոխաբերական արտահայտչությանը. նրանց.

Գեղարվեստական զարգացման մակարդակները.

Բարձր մակարդակ (3 միավոր) - երեխաները կարողանում են գեղարվեստական պատկերներ ստեղծել՝ օգտագործելով տարբեր արտահայտչամիջոցներ: Նրանք ունեն բավարար գիտելիքներ կերպարվեստի տեսակների ու ժանրերի մասին, ձևավորվել է հետաքրքրություն ստեղծագործական գործունեության նկատմամբ: Երեխաներն ունեն գործնական հմտություններ, վարժ տիրապետում են տեխնիկական հմտություններին:

Միջին մակարդակ (2 միավոր) — տեսողական գործունեության մեջ նշվում են կարծրատիպային պատկերներ: Երեխաները բավականին անկախ են արտահայտչամիջոցների ընտրության հարցում: Կերպարվեստի մասին գիտելիքների ծավալը նույնպես բավականաչափ ամբողջական չէ, թեև երեխաները յուրացրել են գործնական հմտություններ և ունեն տեխնիկական հմտություններ:

Ցածր մակարդակ (1 միավոր) - երեխաները դժվարանում են փոխանցել առարկաների, երևույթների պատկերները: Արվեստի մասին գիտելիքների ծավալը շատ փոքր է: Գործնական հմտություններ չեն ձևավորվում, տեխնիկական հմտությունների վատ տիրապետում:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Այսպիսով՝ մեր կողմից իրականացված հետազոտության արդյունքում պարզ դարձավ, որ կրտսեր դպրոցական տարիքի երեխաների 20 տոկոսի մոտ թույլ է զարգացած գեղագիտական ճաշակը, գեղագիտական դաստիարակությունը: Նրանք դժվարանում է գույների ընտրության, համադրության հարցերում: Դժվարությամբ են աշխատում սոսնձով, թղթով, մատիտներով: Իսկ ահա ավագ նախադպրոցականների մետ ավելի մեծ էր այդ տոկսը, մոտ 30 տոկոս: Սա բացատրվում է այն հանգամանքով, որ դեռ փոքր են և մեծանալով ճիշտ ու սուղ մտանալով կարող են զարգացնել իրենց հմտությունները: Նրանց մոտ երևակայությունը և ստեղծագործական միտքը դեռ լավ զարգացած չէ, և պետք է աշխատել այդ ուղղությամբ:

Հիմնական մասի մոտ, երկու խմբերում էլ, գերակշռում է միջին մակարդակը, նրանք տարբերում են գույները, դեկավարի օգնությամբ կարողանում են աշխատել սոսնձով, մատիտներով, մկրատով, թղթերով և այլն: Կարողանում են ընտրել համապատասխան և համահունչ գույներ:

Իսկ մյուս խմբում, մոտ 15 տոկոսը առանց որևէ խնդրի աշխատում են մկրատով, սոսնձով, մատիտներով: Կարիք չեն զգում օգնության և ինքնուրույն կարողանում են ընտրել գույներ և աշխատել դրանցով: Այս խմբի երեխաների մոտ լավ զարգացած է ստեղծագործական միտքը, երևակայությունը:

Կարող ենք եզրակացնել, որ երեխաների հիմնական մասի մոտ զարգացումը դրական է ընթանում, նրանց մոտ արդեն գեղագիտական ճաշակի հիմքը դրված է: Սակայն միայն հիմքը բավարար չէ պետք է ստաբիլ կերպով աշխատել երեխաների հետ, սրանց մշտապես հրամցնել նոր գիտելիքներ, արվեստի նոր տեսակներ: Նրանք պետք է ծանոթանան կերպարվեստի աշխարհի ողջ բազմազանությանը:

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Выготский Л.С.Воображение и творчество в детском возрасте: Психологический очерк.2-е изд. М., .1967.
2. Лыкова И.А. Изобразительная деятельность в детком саду: планирование, конспекты занятий, методические рекомендации. Ранний возраст. -М.: "Карпуз-Дидактика",2007. - 144с., 24л. Вкл.
3. Смирнова Е.О Генезис общения ребёнка от рождения до семи лет в исследованиях сотрудников психологического института. С.54-62.//Вопросы психологии.-2004г.- №2.-с.54-62.
4. Фатеева,А.А Рисуем без кисточки/А.А. Фатеева; худож.А.А.Селиванов.- Ярославль:Академия развития ,2007. - 96 с.: ил. -(Деткий сад: день за днем. Практическое приложение).

ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. <https://gallerix.ru/pedia/definitions--fine-art/>
2. <https://oformitelblok.ru/izobrazitelnoe-iskusstvo-opredelenie.html>]
3. <https://www.djelso.ru/service/izo>]